

Звездана јата као васељенска камилица

Звезданог неба и
људског лица никад се човек
неће моћи нагледати.
Гледаш и гледаш, и све је
виђено а незнано, познато а
ново. Лице, то је цвет на
тој биљци која се зове
човек...

Иво Андрић

"Две ствари испуњавају душу дивљењем, поштовањем, који се увек обнављају и који све више расту колико се мисао чешће на њих враћа и више у њих удубљује: звездано небо над нама, морални закон у нама", писао је Кант у *Критици практичног ума*. При том је, између осталог, мислио на онај космички уређен и у свему складан и хармоничан свет.

Звезде су, у небеским али и у поетским просторима, извор светлости, а у општељудском виђењу и духовном доживљају, истински извор благородне и тихе радости живота; поготову за онога ко уме да се препушта њиховим светлосно-треперавим чарима.

Звезде, у људским, а много више у поетским представама: расејавају, расипају, раздевају свој сјај. У симболистичким и неосимболистичким визијама оне су несустала лутајућа ватра и распрскавајући плам песничких метафора:

"Мудрости, неискусно свићу зоре
На обичне речи више немам право!
Моје се срце гаси, очи горе,
Певајте, дивни старци, док над главом
Распрскавају се звезде као метафоре!"⁵⁹⁶

Напоменимо узгред, да се код Бранка Миљковића доста често понављају речи-симболи: звезде, Сунце, Месец, планете, као израз једне интерпланетарне и космичке свести. Од њих је, у знатној мери, саздана Бранкова песничка космогонија, добро је приметио антологичар Димитријевић, укључујући и његове стихове у књигу *Космички цвет*.

Звезде приказане у куполама и засвођеним просторима храмова и цркава, као и мало сетно засенченим сводовима наших светиња и богомоља на Косову и Метохији – имају изразитије небеско значење, и шире, космички смисао. Због тог и таквог смисла и значења оне су вишезначни симболи свеколиког духа, а доста често, у уметничким и песничким визијама, оличавају сукоб између духовних снага и енергија, или светлосне моћи разас-

⁵⁹⁶ Б. Миљковић, *Балада*, у књизи *Песме* (избор и предговор, Петар Цацић, Просвета, Београд, 1965, стр. 146-147.

Dragi gospodine Dimitrijeviću,

mnogo Vam hvala na časopisu, drago mi je što bar na ovaj način imam vezu sa našom astronomijom, koju malo poznajem, ali nosim u sebi iz detinjstva veliko poštovanje prema zvezdanim temama, moj otac, pijanista prof. Emil Hajek mi je kao detetu pokazivao Aldebaran, Sirijus, razna sazveždja i pre spavanja bi čitao neku debelu knjigu "Astronomija", koju ja tada ni pogledala nisam... Gdegod bih stigla prvo bih se "upoznavala" sa nebom. Svuda je bilo drugačije a ipak isto.

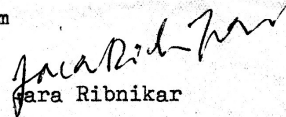
Sigurno ste pogodili da me raduje Sajfertova pesma. Njome se oduševio i pokojni, sjajni naš pesnik Ivan V. Lalić.

Posebno su me dirnule knjige Vašeg oca, zapisi, pesme, stare fotografije. Sjajne su to knjige i počastvovana sam vašom dobrotom zbog koje će te knjige živeti u mojoj sobi.

Možda bih jednog dana, iako mi to sad izgleda komplikovano, mogla uz Vašu pomoć da pogledam iz naše astronomske opservatorije naše beogradsko nebo!

Srdačno Vas pozdravljam

5. decembar 2003.

Jara Ribnikar

Слика 14: Поводом послате „Васионе“ (бр. 4, 2003.) са прилогом М. С. Димитријевића о поезији Јарослава Сајферта у њеном преводу; књиге С. Димитријевића које се помињу су: „Песме и писма“ (1999) и „Искре из прошлости“ (2001).

тирања, с једне стране, и материјалних снага, или сила мрака, с друге стране. Лепо је примећено: звезде "продиру кроз таму као светла уперена у ноћ несвесног".⁵⁹⁷

У антологији *Космички цвет* најобухватнији је одељак о звездама; изгледа да се о њима понајвише пева, када је реч о васељени. И ту су бројнији стихови домаћих аутора, уз мању групу руских и страних песника; са две допадљиве песме у прози, што другде није случај. Одељак почиње слабашном песмом Првослава Ралића *Ћутање*, а завршава се Радичевићевом популарном и певљивом *Певам дању, певам ноћу*, из *Споменара* Мине Караџић.

Од лирских остварења домаћих, српских песника, треба издвојити *Звезде* Десанке Максимовић; *Ноћас звезде*, мало познатог Новака Брчића,⁵⁹⁸

⁵⁹⁷ Ж. Шевалије, А. Гербрант, *Рјечник симбола*, стр. 813.

као и стихове Божидача Тимотијевића (*Звезда*),⁵⁹⁹ Јована Христића (*Ноћу, изађи да гледаш звезде, гледаш судбине*), те Алгол Ивана В. Лалића.⁶⁰⁰

Поред руског симболисте Александра Блока, од страних песника, ту су врло запажени стихови Осипа Манделштама *На страшној висини лутајућа ватро ...*⁶⁰¹ и Леонида Мартинова, у надахнутом преводу-препеву Бранка Миљковића. Из збирке нобеловца Јарослава Сајферта, антологичар Димитријевић је издвојио веома добру песму *Прозор пун звезда*, на приближно истом књижевно-уметничком нивоу су и *Орион* Блеза Сандрара,⁶⁰² као и *Звезда у зору* Чезара Павеза,⁶⁰³ у преводу песника Милана Комненића.

Поларној звезди, као највишем стожеру неба, посвећене су две песме; поред већ раније поменуте Ханса Карла Артмана, ту је и *Поларна звезда* Николаса Гиљена,⁶⁰⁴ која се "неповратно крави" у огромним количинама леда и гаси се у хладној светлости. Песник звезду Поларис, што „управља кретањем других“, види као огромну животињу. У завршном делу песме узвикује: "Каква савесност!" И афористички закључује: "Животињу која нас највише кошта / најтеже је очувати".

Мала, поетски интонирана прича *Под звездама* Саше Хаџи Танчића, из књиге *Силазак у време* (1987),⁶⁰⁵ употпуњује представу о астралним просторима и васељени. Он пише о њиховој судбинској свемоћи као и о "изненадним поплавама светлости по небеском шару." А наше речи, кораци и најскривеније мисли, одмерене су звезданим "бесконачним даљинама". Света моћ звезда и њихова поплава светлости испуњава све.⁶⁰⁶

⁵⁹⁸ Н. Брчић, *Лампа времена*, библиотека "Паун", Књижевно друштво "Развигор", Пожега, 1987.

⁵⁹⁹ Б. Тимотијевић, *Василиск*, Матица српска, Нови Сад, 1974.

⁶⁰⁰ И. В. Лалић, *Песме*, Просвета, Београд, 1987.

⁶⁰¹ *Антологија руске поезије XVII-XX век*, књига друга, избор Александар Петров, превео Бранко Миљковић, Просвета, Београд, 1977.

⁶⁰² Б. Сандрар, *Острва*, Багдала, Крушевац, 1961.

⁶⁰³ Ч. Павезе, *Доћи ће смрт и имаће твоје очи*, Рад, Београд, 1977.

⁶⁰⁴ Н. Гиљен, *Бесана вода*, Багдала, Крушевац, 1982.

⁶⁰⁵ Н. Цветковић, *Видови поетичког у књизи "Силазак у време" Саше Хаџи Танчића*, у књизи *Поетика писаца – Књижевно-поетичке студије III*, Београд, 1994, стр. 49-61.

⁶⁰⁶ Исто, стр. 57-58.